Οι διακοπές είναι κεκτημένο δικαίωμα του σύγχρονου ανθρώπου. Δικαίωμα που το κατέκτησε με την εργασία. Οι διακοπές είναι επίσης ανάγκη του ίδιου ανθρώπου. Ανάγκη συμφιλίωσης με τον χρόνο και τον προσωπικό του ρυθμό. Ανάγκη ξεκούρασης, ψυχαγωγίας, επικοινωνίας με τη φύση, με τους άλλους και με το παιδί που υπάρχει μέσα του και ζητά να ανακαλύψει καινούργιους κόσμους.

Οι διακοπές, στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες, τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, όπου περίπου το 50 % του πληθυσμού της γης ζει σε πόλεις, πήραν διαστάσεις μαζικού φαινομένου. Το φαινόμενο αυτό την πρώτη δεκαετία του εικοστού πρώτου αιώνα γιγαντώνεται.
Συνήθως τους θερινούς μήνες το κυρίαρχο τουριστικό ρεύμα κατευθύνεται από τον βορρά προς το Νότο. Η κίνηση αυτή είναι ενεργοβόρα και αφορμή διακίνησης τεραστίων χρηματικών ποσών.

Συμπερασματικά θα έπρεπε ένα σημαντικό μέρος αυτών των κεφαλαίων να κατευθύνονται και να παραμένουν στις τουριστικές περιοχές του Νότου. Όμως ένα μικρό μέρος του όλου φτάνει στις χώρες υποδοχής των τουριστών και ακόμα ένα μικρότερο παραμένει.

Το φαινόμενο εντείνεται σε περιοχές του πλανήτη που επισκέπτεται συστηματικά ο «μαζικός τουρισμός» ή ο σε κλειστό κύκλωμα «τουρισμός πολυτελείας».Εντείνεται δε δραματικά σε περιοχές που ευδοκιμεί η μονοκαλλιέργεια τουρισμού όπου η εγχώρια οικονομία παραδίνεται στις διακυμάνσεις του τουριστικού ρεύματος.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γκάμπια, μιας μικρής αφρικανικής χώρας την οποία διάλεξε ως τουριστικό προορισμό μια πολυεθνική εταιρία, όπου η μονοκαλλιέργεια τουρισμού και η εγκατάλειψη της παραδοσιακής γεωργίας και άλλων συναφών παραδοσιακών επαγγελμάτων καθώς και η σταδιακή αποσύνδεση του τουρισμού από την εγχώρια αγορά υποχρέωσε την χώρα αυτή εις το εξής να εισάγει προϊόντα διατροφής πρώτης ανάγκης.

Ο δίκαιος τουρισμός

Ο δίκαιος τουρισμός βρίσκεται στους αντίποδες των μηχανισμών αυτών της σύγχρονης κοινωνίας οι οποίοι προωθούν τέτοιες μορφές τουρισμού, όπως του μαζικού και του πολυτελώς απομονωμένου σε κλειστά οικιστικά σύνολα τουρισμού. Ενός τουρισμού που παίρνει όλο και πιο πολύ κατευθύνσεις αντιοικολογικές και ασύμβατες με τις ριζικές ανάγκες του ανθρώπου.

Ενός τουρισμού που εμπαίζει τους κινούμενους πληθυσμούς των ανθρώπων, οι οποίοι αναζητούν διακοπές μακριά από την καταπιεστική καθημερινότητα. Τους υποχρεώνει να ακολουθούν διαδρομές κατανάλωσης θεάματος και πλήξης, σε μια επιχείρηση δολοφονίας του χρόνου ή τους κλείνει σε επιμελώς χρυσωμένες αυταπάτες και σε παγίδες παθητικοποίησης .

Ενός τουρισμού που ενισχύει και απλώνει όλο και πιο πολύ με διάφορους μηχανισμούς και τρόπους τον άκρατο καταναλωτισμό των χωρών προέλευσης των τουριστών και βαθαίνει το διεθνές βάραθρο της υπανάπτυξης με την υποχώρηση των δημοσίων και συλλογικών ρυθμίσεων μπροστά στο ιδιωτικό συμφέρον. Ενός τουρισμού που προωθεί την αντιπαλότητα και διαβρώνει τα παραδοσιακά αισθήματα φιλοξενίας και μετατρέπει συχνά τουρίστες και ντόπιους επιχειρηματίες σε υποψήφια θύματα.

Ενός τουρισμού που δημιουργεί προσωρινές πόλεις, αυριανές νεκροπόλεις.. Ενός τουρισμού που καταστρέφει χιλιάδες στρέμματα ωφέλιμης για το σύνολο γης και βάζει την υπογραφή του στο χάρτη της ερημοποίησης του Νότου για την δημιουργία γηπέδων γκολφ τα οποία θα εκμεταλλευτεί όσο είναι προσοδοφόρα και θα τα εγκαταλείψει επίσης στην πρώτη ευκαιρία (Ισπανία, Καταλονία…).

Ήδη από τη δεκαετία του 70 η αντικομφορμιστική νεολαία της Δυτικής Ευρώπης στην προσπάθεια απόδρασης από την κοινωνία της κατανάλωσης καθώς και έμπρακτης κριτικής του τουριστικού κατεστημένου και με συνθήματα όπως «δεν θέλω να μαυρίσω σαν βλάκας» ανακάλυψε και ανέδειξε εναλλακτικούς τρόπους και προορισμούς διακοπών τόσο στην Ελλάδα όσο και σε πολλές άλλες περιοχές της Μεσογείου. Περιοχές απομονωμένες, εξαιρετικού κάλλους, ιδιαίτερου οικολογικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος οι οποίες δεν διέθεταν τουριστικές υποδομές.

Η παρουσία τους εκεί ήταν απλή και απέριττη. Έμεναν σε σκηνές, ή σε δωμάτια πρόχειρα τουριστικά καταλύματα. έρχονταν σε καθημερινή επαφή και συναλλαγή με τους ντόπιους και ενίσχυαν ουσιαστικά και άμεσα το τοπικό οικογενειακό εισόδημα και την ντόπια αγορά. Με το πρόσχημα του ευπρεπισμού και της οργάνωσης ο συμβατικός τουρισμός απωθεί τον «αλλητοτουρισμό» –όπως ονομάστηκε για τις ανάγκες των καιρών- και επωφελείται του δόκιμου τουριστικού προϊόντος.

Όμως αυτό δεν αναιρεί και δεν ακυρώνει την δύναμη της κριτικής αυτής και το διαχρονικό μήνυμα αναθεώρησης των τουριστικών στερεοτύπων, που κληροδότησε στις επόμενες γενιές τουριστών και στους μελλοντικούς υποστηριχτές εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στη διαμόρφωση μιας νέας ριζοσπαστικότερης κριτικής πρακτικής του τουρισμού και στην προώθηση του οικοτουρισμού έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο οι παγκόσμιοι αγώνες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τα οικολογικά κινήματα που αναπτύχθηκαν και έδρασαν από την δεκαετία του εβδομήντα μέχρι σήμερα.

Σήμερα το ίδιο σύνθημα για ένα δικαιότερο τουρισμό διαμορφώνεται σταδιακά ως εξής: δεν θέλω να μαυρίσω σαν βλάκας συμβάλλοντας άθελα μου στη εκμετάλλευση του πλούτου μιας χώρας από πολυεθνικές, τουρ οπερατέρ και μεγαλοεπιχειρηματίες, καθώς και στην μόλυνση του περιβάλλοντος, στην διάβρωση τόπων και τοπικών κοινωνιών.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού αγροτοτουρισμός, τουρισμός υπαίθρου

οικοτουρισμός

Στην Ελλάδα ο τουρισμός, κατά κανόνα μαζικός, τα τελευταία 40 χρόνια αποτέλεσε μαζί με την ναυτιλία την βαριά βιομηχανία της χώρας. Πολλά κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα συνδέονται πολύπλευρα με την τουριστική αυτή ανάπτυξη. Παρόλα αυτά, και κατά τα φαινόμενα, οι κυβερνήσεις μας δεν θα έμπαιναν στον κόπο να κάνουν κάποιο απολογισμό, αν η δημιουργία και προώθηση μιας εναλλακτικής, ήπιας τουριστικής ανάπτυξης από την μεριά της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν κρινόταν πλέον απαραίτητη και κατά συνέπεια επιχορηγούμενη για την επίτευξη μιας ισορροπίας, στην υπάρχουσα κατάσταση, στις χώρες του Νότου. Και επίσης, αν δεν παρουσιαζόταν μια όλο και αυξανόμενη ζήτηση για το προϊόν μιας τέτοιας τουριστικής ανάπτυξης, που προοριζόταν να ικανοποιήσει πολλαπλές ομάδες τουριστών-καταναλωτών. Ζήτηση δημιουργημένη από διαθέσεις φυγής από τις πόλεις και συγχρόνως αναζήτησης παρθένων περιοχών της φύσης και τοπικών -η δυνατόν- προβιομηχανικών κοινωνιών.

Έτσι τις δύο τελευταίες δεκαετίες διάφορα προγράμματα προώθησης και ενίσχυσης του αγροτοτουρισμού, σε προβληματικές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου, προορίζονται για αγρότες οι οποίοι καλούνται να επωφεληθούν των κοινοτικών κονδυλίων ώστε να αναπτύξουν παράλληλα με τις αγροτικές ασχολίες τους κάποιες τουριστικές δραστηριότητες και να ενισχύσουν το εισόδημα τους.

Οι δραστηριότητες αυτές σχεδιάζονται μέσα στο πλαίσιο του νέου προσανατολισμού προς καινούργιες εναλλακτικές μορφές τουρισμού στον ελλαδικό χώρο και εντάσσονται γενικότερα στην ευρωπαϊκή πολιτική της περιφερειακής ανάπτυξης.

Από τους έλληνες αγρότες λίγοι είναι αυτοί που θα καταφέρουν να διασχίσουν τις Συμπληγάδες της γραφειοκρατίας και των τραπεζικών δανείων, να ολοκληρώσουν τις διαδικασίες και στην συνέχεια να φτάσουν στο ποθητό αποτέλεσμα.

Παράλληλα γραφεία μελετών δημιουργούνται προς εξυπηρέτηση και πολύ συχνά σύγχυση των επίδοξων επιχειρηματιών του αγροτοτουρισμού, καθώς και καινούργιες θέσεις εργασίας στους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς για την μελέτη των προγραμμάτων και την αξιολόγηση και προώθηση των αιτήσεων, παρακολούθηση των έργων και φυσικά την δανειοδότηση καθώς και την εξόφληση δανείων.. Και επίσης, αλλοίμονο, κατά το ελληνικό έθιμο της ντροπής, ένα καινούργιο και πολύ πρόσφορο πεδίο δράσης ανοίγεται για «κουμπάρους» και για κάθε είδους πολιτική πελατεία.

Συγχρόνως τις δύο τελευταίες δεκαετίες διάφορες προσπάθειες δημιουργίας μονάδων εναλλακτικού τουρισμού όπως επίσης και καλλιέργειες βιολογικής γεωργίας γίνονται στον ελλαδικό χώρο.

Αυτόνομα και αυτόκλητα από τα Ζαγόρια μέχρι τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη άνθρωποι με φαντασία, μεράκι, αγάπη για τον τόπο και σεβασμό για το περιβάλλον προσπαθούν να δημιουργήσουν και να καταστήσουν βιώσιμες τέτοιες επιχειρηματικές προσπάθειες. Πολλοί από αυτούς δεν ανήκουν στον πληθυσμό της υπαίθρου. Είναι μετανάστες από την πόλη ή μένουν στην κοντινή πόλη και αξιοποιούν την οικογενειακή περιουσία. Κάποιοι καταφέρνουν να επωφεληθούν από
τα προγράμματα ενίσχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης.

Οι άνθρωποι αυτοί εργάζονται για να εδραιώσουν ένα άλλο τρόπο διακοπών. Το αντικείμενο της εργασίας τους είναι πολύπλευρα συνδεδεμένο με τον καθημερινό τρόπο ζωής τους και τα οράματα τους για το μέλλον του τόπου. Δουλεύουν για ένα τουρισμό που τα κύρια χαρακτηριστικά που τον διακρίνουν είναι τα μικρά τουριστικά μεγέθη, η ήπια ανάπτυξη, οι ανθρώπινες σχέσεις, η αναζωογόνηση του προσωπικού χρόνου μέσα από το ταξίδι, οι ανταλλαγές πολιτισμών, η χαμηλή διαρροή συναλλάγματος και ο δίκαιος γεωγραφικά καταμερισμός του, η αυξημένη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση τόσο των πληθυσμών υποδοχής όσο και των επισκεπτών.

Όμως καλές ιδέες και προθέσεις δεν αντικαθιστούν από μόνες τους την έλλειψη υποδομών όπως οδικά δίκτυα, επικοινωνιακά δίκτυα, μεταφορικά μέσα, διαχείριση απορριμμάτων, υδροδότηση, καθώς και την έλλειψη από την μεριά του επίσημου κράτους οδηγιών, πληροφοριών και στήριξης.

Οι διάφορες μορφές τουρισμού στην ελληνική ύπαιθρο δεν είναι και τόσο ευδιάκριτες, αλληλοστηρίζονται ή αλληλοαναιρούνται όπως στην περίπτωση πετρόκτιστης αγροτουριστικής μονάδας σε μισοξεχασμένο ορεινό χωριό στους πρόποδες των Λευκών Ορέων. Η μικρή αυτή μονάδα διαθέτει ηλιακούς συλλέκτες αλλά και εγκατάσταση κλιματισμού, πισίνα, τζακούζι, ιντερνέτ και δορυφορική τηλεόραση, πλυντήριο ρούχων και πιάτων, μπιστολάκι για τα μαλλιά, ξυριστική μηχανή κλπ…κλπ. Και αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα τουρισμού της υπαίθρου όπου στην προσπάθεια προσέλκυσης πελατών-τουριστών έχει χαθεί το μέτρο. Μια τέτοιου είδους απώλεια καθιστά την προσπάθεια αυτή βορά στο αέναο κυνήγι του καταναλωτικού τουρισμού.

Άλλη περίπτωση παρέμβασης με αναπάντεχες αυτή την φορά συνέπειες στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον μιας περιοχής είναι η εντατική και εκτεταμένη διαφήμιση μιας ολόκληρης αγροτικής περιοχής για την προβολή και προώθηση των προϊόντων κάποιων αγροτουριστικών επιχειρήσεων που ενεργοποιούνται σε αυτήν.

Τέτοιου είδους άκριτη και άκρατη διαφήμιση, σε συνδυασμό με την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και καθορισμού των χρήσεων γης, καθώς και με άλλες αντίρροπες δυνάμεις, όπως η καταλυτική δράση κατασκευαστικών εταιριών ρίαλ εστέιτ, συνέβαλλαν στο να οδηγηθούν στο διεθνές χρηματιστήριο ορισμένες καλλιεργήσιμες και δασικές εκτάσεις της χώρας – όπως οι χαλέπες των παππούδων μας.
Τουρ οπερατέρ του ποιοτικού τουρισμού.

Σε αυτό το σκηνικό, ιδιωτικής πρωτοβουλίας, κρατικής αδιαφορίας και κοινωνικής περιθωριοποίησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κάνουν μία εντυπωσιακή είσοδο οι τουρ οπερατέρ του τουρισμού της υπαίθρου, με το χαμόγελο στα χείλη.

Αρχικά στην προσπάθεια τους να εξασφαλίσουν κατάλληλα καταλύματα για τους εκλεκτούς από άποψη κουλτούρας και βιοτικού επιπέδου πελάτες τους στην ελληνική παραδοσιακή ενδοχώρα κάνουν δελεαστικές προτάσεις στους επιχειρηματίες της υπαίθρου, τους ζορισμένους από τις απροσδόκητες ανυψώσεις των επιτοκίων και τους παρατημένους πλέον στην μοίρα τους, χωρίς υποδομές και βοήθεια για την περεταίρω προώθηση των αγροτοτουριστικών τους προϊόντων. Παραχωρούν σημαντικές προκαταβολές έναντι πολύχρονων συμβολαίων, τα οποία ουσιαστικά δε ν δεσμεύουν παρά την άλλη πλευρά, στους πολλά υποσχόμενους ιδιοκτήτες ολοκληρωμένων ή προς ολοκλήρωση μονάδων και διαμορφώνουν το τελικό αποτέλεσμα της προσφοράς και της ζήτησης στον τουριστικό τομέα στις περιοχές αυτές. Το τουριστικό προϊόν της ελληνικής υπαίθρου ούτως ή άλλως επηρεάζεται αποφασιστικά από το μοντέλο των ποιοτικών τουρ οπερατέρ, ελλείψει άλλου.

Το μοντέλο που οι τελευταίοι διαφημίζουν περιλαμβάνει: ακριβές διακοπές σε ήσυχους και ασφαλείς γραφικούς οικισμούς της ενδοχώρας, κάτω από τον μεσογειακό ήλιο, όχι πολύ μακριά από την θάλασσα και μια εξαίρετη τοπική κουζίνα.

Το μοντέλο αυτό το οποίο εμπεριέχει επίσης κατά την περίσταση τον φυσιολατρικό, περιπατητικό, πολιτιστικό τουρισμό καθώς και παρατηρήσεις πουλιών και βοτάνων, τονώνει μεν, την τοπική οικονομία των περιοχών αυτών αλλά πολύ διαφέρει δε, από το αγροτοτουριστικό ή οικοτουριστικό μοντέλο άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Όμως πολύ θα αναζητηθεί σαν τέτοιον αν τον ζωτικό του χώρο καταλάβει ο μαζικός τουρισμός ο οποίος ισοπεδωτικός και ακούραστος κατακτητής βρίσκεται ήδη προ των

πυλών.

Καμάρες: μια προσπάθεια οικοτουρισμού

Στους καιρούς αυτούς λοιπόν όπου ο μαζικός τουρισμός κυριαρχεί και ο δίκαιος τουρισμός προσπαθεί να χαράξει τον πιο σύντομο δρόμο για να οδηγήσει τον ταξιδευτή του στα μέρη αυτά που ανταποκρίνονται στις προσδοκίες του, μια ακόμα μικρή τουριστική μονάδα προσπαθεί να εδραιώσει τον οικοτουρισμό στην καρδιά ενός διατηρητέου οικισμού στον ημιορεινό Αποκόρωνα στον Νομό Χανίων. Ο οικισμός ονομάζεται Μαχαιροί και βρίσκεται σε μια καταπράσινη περιοχή πάνω από τον κάμπο του Αποκόρωνα του διάσπαρτου με πηγές, ποτάμια, ιστορικά και προϊστορικά μνημεία. Οι παραδοσιακοί ξενώνες Καμάρες είναι ένα αναστηλωμένο ιστορικό διατηρητέο μνημείο, ένα βενετσιάνικο μετόχι.

Η αναστήλωση του, από την αρχή προσανατολισμένη προς τον οικοτουρισμό, πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια είκοσι χρόνων. Παράλληλα 20 στρέμματα βιολογικής καλλιέργειας της ελιάς, της πορτοκαλιάς και άλλων οπωροφόρων δένδρων συνοδεύουν την προσπάθεια αυτή στο μακρύ της ταξίδι.

Στην πορεία αναστήλωσης των κτηρίων του μετοχιού και λειτουργίας τους σαν τουριστικά καταλύματα οι Καμάρες πέρασαν από όλα τα στάδια που περιγράψαμε παραπάνω: Γραφειοκρατία, ευρωπαϊκά προγράμματα, δάνεια, ανασφάλεια, παρεξηγημένο τουριστικό προϊόν, ποιοτικούς τουρ οπερατέρ και προσπάθεια ανεξαρτητοποίησης από αυτούς.

Τα τελευταία χρόνια κατάφεραν να γίνουν ένας τουριστικός προορισμός ο οποίος λίγο επηρεάζεται από τις διάφορες διακυμάνσεις και μόδες των τουριστικών ρευμάτων.

Πρωτοβουλίες πολιτώ ν για την κοινωνική δικαιοσύνη, την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς

]Αναφέρομαι στις Καμάρες, μια προσπάθεια άλλου τουρισμού στην οποία συμμετέχω και εγώ, για να περιγράψω, πολύ σύντομα, την αδιαφορία του επίσημου κράτους ή την ανεπάρκεια των θεσμών στο να προστατεύσουν τέτοιες εδραιωμένες πλέον πρωτοβουλίες ήπιας ανάπτυξης χωρίς την παρέμβαση περιβαλλοντικών οργανώσεων και κινήσεων

πολιτών για την προστασία του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αειφόρου ανάπτυξης.

Στον Αποκόρωνα οι κάτοικοι ξεσηκώθηκαν ενάντια στην αλλοπρόσαλλη γραφειοκρατία που έδωσε προέγκριση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την εγκατάσταση οχλούσας βιομηχανίας στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, δίπλα στα δάση με τα κυπαρίσσια απέναντι από όλα τα ιστορικά «χωριά της ρίζας» και τον κηρυγμένο από το Υπουργείο Πολιτισμού διατηρητέο οικισμό των Μαχαιρών, σε μια περιοχή όπου βιοκαλλιέργειες, μεταποιήσεις αγροτικών προϊόντων και παραδοσιακοί ξενώνες μαρτυρούν την διάθεση των ανθρώπων να ακολουθήσουν τον δρόμο της ήπιας ανάπτυξης.

Έτσι λοιπόν οι Καμάρες, όπως όλες οι άλλες επιχειρηματικές προσπάθειες ήπιας ανάπτυξης της περιοχής, βρέθηκαν στο μάτι του κυκλώνα, απειλούμενες με υποβάθμιση ή μαρασμό από την πιθανή εγκατάσταση εκείνης της βιομηχανικής μονάδας, η οποία, ερχόμενη από το πουθενά, έψαχνε τόπο για να εγκατασταθεί.

Όμως μετά από δίχρονες κινητοποιήσεις ενάντια στην εγκατάσταση αυτή και παρεμβάσεις της επιτροπής των κατοίκων, από τα καφενεία των χωριών μέχρι τα διαφορετικά επίπεδα στα οποία κατοικοεδρεύει η ελληνική γραφειοκρατία και τα διάφορα κέντρα αποφάσεων, η απειλή αυτή έπαψε να υφίσταται σαν τέτοια.

Το Υπουργείο Πολιτισμού με εισήγηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου στο οποίο είχαν καταφύγει με τις ενστάσεις τους περιβαλλοντικές οργανώσεις και δίκτυα, το δίκτυο αγροτοτουρισμού του Αποκόρωνα, τοπικά συμβούλια και πολιτιστικοί σύλλογοι της περιοχής, το κοινωφελές ίδρυμα Αγία Σοφία, ο σύλλογος αρχιτεκτόνων Ν. Χανίων, ο αγροτικός συνεταιρισμός Αποκορώνου-Σφακιών κλπ και σεβόμενο τις αποφάσεις του Νομαρχιακού Συμβουλίου Χανίων και των Δημοτικών συμβουλίων Αρμένων, Βάμου και Φρε, μετά από πολλαπλές διαβουλεύσεις απαγόρευσε την εγκατάσταση της βιομηχανικής αυτής μονάδας στην ευρύτερη αγροτική περιοχή του διατηρητέου οικισμού των Μαχαιρών. Η οποία θα προστατεύεται στο εξής από τον σχετικό νομοσχέδιο περί ιστορικών διατηρητέων μνημείων.

Οι παρεμβάσεις της επιτροπής των κατοίκων του Αποκόρωνα όπως και της επιτροπής ενάντια στην εκβιομηχάνιση της Γαυδοπούλας η εκείνης εναντίον της τουριστικοποίησης του Κάβου Σίδερο θα μπορούσαν να εννοηθούν σαν μία μορφή λαϊκής, παράλληλης και διορθωτικής συνδιακυβέρνησης. Με εξουσίες ληξιπρόθεσμες οι οποίες δημιουργούνται από

τις ικανότητες της κάθε επιτροπής πολιτών στο να πληροφορεί και να παίρνει με το μέρος της την κοινή γνώμη, να αλλάζει τις αποφάσεις περιφερειακών επιτροπών των διαφόρων νομαρχιακών υπηρεσιών, να επηρεάζει δημοτικά και νομαρχιακά συμβούλια καθώς και συμβούλια υπουργείων.

Ακόμα και να συμβάλλει στη βελτίωση νομοσχεδίων, όπως έγινε στην περίπτωση του διατηρητέου οικισμού.

Σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, χωρίς χωροταξικό σχεδιασμό, όπου ακόμα και σε περιοχές NATURA προωθούνται σχέδια βιομηχανικής ανάπτυξης (Γαυδοπούλα) ή τουριστικής ανάπτυξης κλειστού κυκλώματος με γήπεδα γκολφ (Κάβο Σίδερο) δεν αρκούν μόνο οι αγώνες για την υλοποίηση οικοτουριστικών ονείρων. Απαιτούνται επίσης πολλές μάχες για την υπεράσπιση του αποτελέσματος αυτών των αγώνων.

Θα μπορούσαμε να το θέσουμε και ως εξής: εκεί όπου οι θεσμοί δεν επαρκούν οι ενεργοί πολίτες παρεμβαίνουν.

Ρούλα Καστρινάκη
Ξενώνες Καμάρες
(Ομιλία στην Ημερίδα «Τουρισμός & Οικολογία», Χανιά, 4 Οκτωβρίου 2008)